

Мишљење комисије за оцену и одбрану магистарског рада *Керамичке светиљке са локалитета Дијана – Занес (Караташ)* кандидата Неде Мирковић.

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета на II редовној седници одржаној дана 20.05.2010. године изабрани смо у комисију за оцену и одбрану магистарског рада *Керамичке светиљке са локалитета Дијана – Занес (Караташ)* кандидата Неде Мирковић. Након детаљног прегледа рада износимо пред Наставно-научно веће Филозофског факултета наше стручно мишљење:

Магистарска теза колегинице Мирковић се састоји од 177 страна са 165 страна текста у ужем смислу са каталогом, 12 страна наведене литературе са 87 библиографских јединица. Рад је употпуњен са 61 таблом илустрација и више карата, табела и графикона. Колегиница Неда Мирковић одлучила је да обједини и детаљно проучи налазе керамичких светиљки са једног од најдетаљније истражених античких археолошких локалитета у српском Подунављу чија истраживања трају од седамдесетих година прошлог века до данас. Сразмерно кратак утилитарни век керамичких светиљки, масовност производње и употребе сврстава их међу стилско и хронолошки веома осетљиве и за археолошку интерпретацију изузетно значајане налазе. Ово је посебно значајно у контексту комплетније истражених локалитета какав је, свакако, Дијана на Караташу.

У раду *Керамичке светиљке са локалитета Дијана – Занес (Караташ)* колегиница Мирковић обрадила је 350 налаза лампи који потичу са простора античког и рановизантијског утврђења. Рад је осмишљен поделом на три дела, односно шест поглавља. У уводном делу разматрани су најпре предмет, циљ и метод рада док је у наставку изложен историјат истраживања античких светиљки, примена, техничке карактеристике и процес њихове производње у античком периоду са посебним освртом на начин употребе и примењене орнаменталне схеме.

Изложени су затим основни подаци о значају и карактеристикама локалитета Дијана-Занес, историјат археолошких истраживања те преглед архитектонских целина унутар којих су нађени керамички жишци.

У поглављу *Типолошка анализа керамичких жишја са Дијане* кандидат Неда Мирковић дала је детаљну типолошку анализу античких лампи разврставши их у типове од I до XIII. Касноантички и рановизантијски примерци подељени су засебно на једанаест типова (Тип XIV-XXV). Упоредо са типолошком поделом дат је детаљан каталог налаза керамичких светиљки са локалитета Дијана. Осим детаљног описа налаза и типолошко-хронолошког опредељења, аутор у примерно конципираном и доследно спроведеном каталогу даје још и исцрпан преглед аналогија што је од посебног значаја за будућа истраживања на овом пољу.

Након брижљиве стилске анализе и сучељавања затеченог археолошког контекста локалитета Дијана са различитим мишљењима о датовању појединих типова изнета су закључна разматрања.

Посебна пажња посвећена је анализи начина израде и декорације керамичких светилки са простора утврђења Дијана. Статистичка анализа заступљености указала је да су лампе римског периода заступљеније од оних из рановизантијске епохе када се у широј употреби јављају и светилке-кандила од стакла. Најпопуларније су биле фирма лампе које су иначе забележене у највећем броју широм царства и то пре свега због једноставне, јефтине и масовне производње. Као веома заступљен тип издвојене су и лампе кружног тела са заобљеним кљуном (тип V) датоване углавном у II и III век што је уједно и време највеће концентрације и разноврсности керамичких светилки уопште. Колегиница Мирковић са пуним правом тумачи ову појаву економским просперитетом подунавских провинција у периоду владавине цара из династија Антонина и Севера, бољим трговачким везама, досељавањем становништва, занатлија и радом локалних радионица па и оних у самој Дијани.

Највећу групу касноантичких односно рановизантијских лампи чине лампе у облику зделице (Тип Ivanyi XXII) рађене на грнчарском витлу и карактеристичне за период од краја III до VI века. У појави сиво печених светилки са црно глачаним мрежастим украсом кандидат II. Мирковић уочила је сличност са керамиком рађеном под утицајем посуда Сигтапа ди Муреш/ Черњаков културе која се на овом локалитету јавља крајем IV и почетком V века. Мала заступљеност налаза керамичких лампи на Дијани у периоду друге половине V века у потпуности одговара пустошењу и кризи у Подунављу након хунског продора 441. године. Тек са Јустинијановом обновом лимеса јављају се поново типови светилки импортованих из Константинопоља или рађени по узору на престоничку моду који оживљавају старе технике израде у калулу и декоративност. У склопу просторне заступљености налаза утврђена је концентрација налаза лампи у централном делу утврђења где су истраживани архитектонски остаци управних и економских грађевина или главних комуникација.

Процентуално су најмање заступљени типови раних лампи импортованих из Италије али и импорт из западних односно источних провинција током ранонарског периода уопште. Налази са Дијане показују да се од II века интензивније јављају производи локалног порекла, из радионица Вимиацијум/ Маргум (Типови V и X) односно Сингидунума (Тип IX) на шта су свакако утицали економски разлози, односно трошкови израде и транспорта. Производи из керамичарских радионица са Доњег Дунава такође су добро заступљени а посебно фирма лампе сигниране печатима Арменија, Флавија или Јануарија израђиване највероватније у Дуросторуму.

Посебно се истиче део закључних разматрања са функционалном анализом светилки са локалитета Дијана. Мерењем су утврђене различите запремине појединих типова лампи (просечно 35 ml), док је експерименталним путем установљен интензитет осветљења, просечно трајање једног пуњења (маслиново уље-животињска маст) у континуираном или повременом коришћењу.

Дисертацију *Керамичке светилке са локалитета Дијана – Занес (Караташ)*, насталу дугогодишњим ангажовањем кандидата Неде Мирковић на археолошком

истраживању овог локалитета и обради теренске документације, одликује поуздан методолошки приступ и добро промишљен концепт рада.. Систематизација грађе, типолошка и хронолошка анализа и интерпретација резултата проучавања керамичких светилки са локалитета Дијана изведена је уз коришћење релевантне научне литературе и сигурну аргументацију што нас утврђује у мишљењу да ће рад Неде Мирковић имати посебан значај за будућа истраживања како самог локалитета Дијана тако и античких светилки са територије Србије уопште. Имајући све наведено у виду износимо пред Наставно-научно веће Филозофског факултета позитивну оцену рада Неде Мирковић.

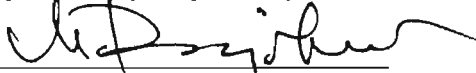
У Београду 26.08.2011.

проф. др Сташа Бабић

др Миомир Кораћ, научни саветник

доц. др Мирослав Вујовић (ментор)